

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 395

**Finanse i rachunkowość
na rzecz zrównoważonego rozwoju –
odpowiedzialność, etyka, stabilność finansowa
Tom 1. Finanse**

Redaktorzy naukowci
Grażyna Borys
Robert Kurek

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kozuchowska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Magdalena Kot
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-519-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120
53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail:econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl
Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Joanna Antczak: Wpływ opłat środowiskowych na wyniki przedsiębiorstwa.....	11
Bartosz Bartniczak: Możliwości wykorzystania instrumentów zwrotnych w projektach z zakresu gospodarki odpadami.....	21
Sylwia Bożek, Beata Dubiel: Realizacja ryzyka nadzwyczajnego a kompensata jego skutków przez ubezpieczenie.....	30
Dorota Burzyńska: Zrównoważona gospodarka wodna na przykładzie metropolii paryskiej.....	42
Iwona Dorota Czechowska: Poszukiwanie rzetelności w kontekście kodeksów zawodowych na przykładzie sektora bankowego.....	53
Karolina Daszyńska-Żygadło, Bożena Ryszawska: Rola społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw w <i>sustainability transition</i>	62
Anna Dąbkowska: Udział kredytu bankowego w finansowaniu małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i w Niemczech.....	73
Leszek Dziawgo, Danuta Dziawgo: Wybrane aspekty CSR na rynku finansowym. Wyniki badań na reprezentatywnej próbie polskiego społeczeństwa.....	84
Małgorzata Gorzalczyńska-Koczkodaj: Dysfunkcje systemu sprawozdawczości w jednostkach sektora finansów publicznych.....	94
Renata J. Jedlińska: Wpływ gospodarki wirtualnej na gospodarkę realną – wybrane zagadnienia.....	104
Szymon Kasprowski: Kontrola zasadności pobierania świadczeń w razie choroby i macierzyństwa w polskim systemie ubezpieczeń społecznych w latach 2005–2013.....	117
Lidia Kłos: Źródła finansowania ochrony środowiska w Polsce.....	129
Magdalena Kogut-Jaworska: Problem nadmiernego zadłużania się jednostek samorządu terytorialnego w Polsce wobec wyzwań rozwojowych w nowej perspektywie finansowej Unii Europejskiej 2014–2020.....	139
Jan Koleśnik: Postkryzysowe narzędzia analizy nadzorczej a poziom bezpieczeństwa europejskiego systemu bankowego.....	149
Bożena Kołosowska, Agnieszka Huterska: Wykupy obligacji korporacyjnych na rynku Catalyst w latach 2013–2014 – na przykładzie obligacji deweloperskich.....	158
Jolanta Korkosz-Gębska: Wspieranie i promocja innowacji ekologicznych na przykładzie województwa lubelskiego.....	168

Andrzej Koza: System kwotowy a zatrudnienie osób niepełnosprawnych w Czechach i w Polsce	178
Wojciech Krawiec: Inwestowanie zaangażowane społecznie jako forma realizacji koncepcji SRI	190
Danuta Król: Wybrane instrumenty wspierania rozwoju lokalnego	201
Barbara Kryk: ERES jako wyraz rangi środowiska naturalnego w statystyce publicznej	210
Robert Kurek: Bitcoin a ekonomiczne funkcje pieniądza	219
Elwira Leśna-Wierszółowicz: Istota nadzoru nad otwartymi funduszami emerytalnymi w Polsce	229
Irena Łącka: Problemy oceny efektywności podmiotów ekonomii społecznej	241
Ewa Mazur-Wierzbicka: Nakłady inwestycyjne w ochronie środowiska w Polsce	252
Jarosław Pawłowski: Ekorating telefonów komórkowych	263
Tomasz Potocki: Instytucjonalne uwarunkowania i mechanizmy podnoszenia świadomości finansowej	274
Adriana Przybyszewska: Zagrożenia i grupy ryzyka współczesnych mikro-finansów	286
Ewa Spigarska: Opłata za gospodarowanie odpadami jako dochód gminy....	297
Błażej Suproń: Wpływ elektronicznego systemu poboru opłat drogowych na inwestycje przedsiębiorstw na przykładzie województwa zachodniopomorskiego	307
Magdalena Swacha-Lech: Problem świadomości finansowej w kontekście gromadzenia oszczędności emerytalnych	317
Marta Szaja: Realizacja koncepcji zrównoważonego rozwoju a planowanie przestrzenne na szczeblu lokalnym	331
Marek W. Szewczyk: Przestrzenne zróżnicowanie rozwoju ekonomicznego powiatów województwa lubelskiego	342
Magdalena Ślebocka: Finansowy aspekt koncepcji rewitalizacji miast w świetle założeń do projektu ustawy o rewitalizacji	355
Aneta Tylman: Rewitalizacja jako kluczowy aspekt polityki finansowania i rozwoju zrównoważonego miast	364
Stanisław Wieteska: Emisja dwutlenku węgla przez pojazdy mechaniczne jako element zewnętrznych kosztów transportu drogowego w Polsce.....	372
Rafał Wilczyński: Znaczenie struktury właścicielskiej spółek publicznych dla rozwoju polskiego rynku kapitałowego w latach 2008–2012	386
Andrzej Wołoszyn, Romana Głowicka-Wołoszyn: Nierówności dochodowe gospodarstw domowych w Polsce w kontekście zrównoważonego rozwoju	396
Justyna Zabawa: Ekologiczne wyzwania współczesnej bankowości – przypadek grupy Deutsche Bank	408
Agnieszka Żołądkiewicz: Ekogospodarka w działalności banków jako przejaw koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu	418

Summaries

Joanna Antczak: Impact of environmental fees on company's financial results	11
Bartosz Bartniczak: The ability to use repayable instruments in projects relating to waste management.....	21
Sylwia Bożek, Beata Dubiel: Materialization of the exceptional risk vs. compensation of its effects by insurance.....	30
Dorota Burzyńska: Sustainable water management on the example of Paris Metropolis.....	42
Iwona Dorota Czechowska: The search for fairness in the context of professional codes on the example of the banking sector.....	53
Karolina Daszyński-Żygadlo, Bożena Ryszawska: The role of corporate social responsibility in <i>sustainability transition</i>	62
Anna Dąbkowska: The share of bank credit as sources of SMEs financing in Poland and in Germany	73
Leszek Dziawgo, Danuta Dziawgo: Selected aspects of CSR in the financial market – survey results on a representative sample of Polish society.....	84
Małgorzata Gorzalczyńska-Koczkodaj: Dysfunctions of the reporting system in public finance sector units	94
Renata J. Jedlińska: The effect of virtual economy on the real economy – selected issues.....	104
Szymon Kasprowski: The inspection of legitimate receiving of benefits in case of sickness and maternity in the Polish social insurance system in the years 2005–2013.....	117
Lidia Klos: Sources of financing the environmental protection in Poland.....	129
Magdalena Kogut-Jaworska: Problems of excessive indebtedness of self-government units in Poland in the context of rising challenges for development in the European Union's financial perspective for 2014–2020.....	139
Jan Koleśnik: Post-crisis tools of the supervisory review process vs. the level of safety of the European banking system.....	149
Bożena Kołosowska, Agnieszka Huterska: Corporate bond redemption on the Catalyst market in the years 2013–2014 – the example of the property developers bonds	158
Jolanta Korkosz-Gębska: Supporting and promotion of eco-innovations based on The Lubelskie Voivodeship	168
Andrzej Koza: Quota scheme vs. employment of people with disabilities in The Czech Republic and Poland.....	178
Wojciech Krawiec: Impact investing as a form of the realization of SRI conception.....	190
Danuta Król: Some local development support tools	201

Barbara Kryk: EEEA as evidence for the importance of the natural environment in public statistics	210
Robert Kurek: Bitcoin vs. economic functions of money	219
Elwira Leśna-Wierszółowicz: The essence of supervision of open pension funds in Poland	229
Irena Łącka: Problems of effectiveness evaluation of social economy entities	241
Ewa Mazur-Wierzbicka: Investment outlays in the environmental protection in Poland	252
Jarosław Pawłowski: Eco rating of mobile phones	263
Tomasz Potocki: Institutional conditions and mechanisms which improve the level of financial capabilities	274
Adriana Przybyszewska: Hazards and risk groups of modern microfinance	286
Ewa Spigarska: Fee for waste management as an income of a commune	297
Błażej Suproń: Influence of electronic road toll collection system on business investments on the example of The West Pomeranian Voivodeship	307
Magdalena Swacha-Lech: The problem of financial awareness in the context of gathering of retirement savings	317
Marta Szaja: The realisation of sustainable development concept vs. local-level spatial planning	331
Marek W. Szewczyk: Spatial diversity of economic development of poviats of The Lubelskie Voivodeship	342
Magdalena Ślebocka: Financial aspect of the concept of urban renewal in the light of the objectives of the project of Revitalization Act	355
Aneta Tylman: Revitalization as the key aspect of the financing and urban sustainable development policy	364
Stanisław Wieteska: Carbon dioxide emissions by motor vehicles as part of the external costs of road transport in Poland	372
Rafał Wilczyński: Significance of public companies ownership structure for Polish capital market development in the years 2008–2012	386
Andrzej Wołoszyn, Romana Głowicka-Wołoszyn: Income inequality of Polish households in the context of sustainable development	396
Justyna Zabawa: Environmental challenges of contemporary banking – the case of Deutsche Bank Group	408
Agnieszka Żołądkiewicz: Ecomanagement in the activities of banks as a manifestation of the concept of corporate social responsibility	418

Anna Dąbkowska

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
e-mail: anna.dabkowska@kul.pl

UDZIAŁ KREDYTU BANKOWEGO W FINANSOWANIU MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W POLSCE I W NIEMCZECH

THE SHARE OF BANK CREDIT AS SOURCES OF SMES FINANCING IN POLAND AND IN GERMANY

DOI: 10.15611/pn.2015.395.07

Streszczenie: Sektor małych i średnich przedsiębiorstw odgrywa bardzo ważną rolę w gospodarce Polski oraz Niemiec z uwagi na fakt, że stanowi najliczniejszą grupę podmiotów, która generuje ponad połowę miejsc pracy oraz ma około 50% udział w tworzeniu PKB. Jednak dla sprawnego funkcjonowania oraz rozwoju podmiotów z sektora MŚP istotny jest dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania. Wiele podmiotów na drodze rozkwitu i projektów inwestycyjnych napotyka bariery wynikające z niedostatecznego kapitału własnego oraz utrudnień w pozyskiwaniu kapitałów obcych. Najbardziej popularną formą finansowania zewnętrznego od wielu lat jest kredyt bankowy. W niniejszym opracowaniu przedstawiony zostanie udział kredytu bankowego w finansowaniu MŚP. Zwrócono również uwagę na istotę długoterminnej współpracy podmiotów gospodarczych z sektorem bankowym, która ma duży wpływ na pozyskanie kredytu bankowego.

Słowa kluczowe: MŚP, kredyt bankowy, źródła finansowania.

Summary: Small and medium-sized enterprises play a very important role in the economy in Poland and in Germany due to the fact that they represent a group which generates more than half of jobs and produces a significant part of GDP. However, for their development an access to external sources of financing is important. For many years the most popular form of external borrowing has been a bank credit. This study presents bank credit as a possibility of financing the development of foreign capital SMEs. It also presents the essence of long-term business cooperation with the banking sector, which has a large impact on the acquisition of a bank credit.

Keywords: SME, bank credit, sources of financing.

*Współpraca to nie sentyment
– to konieczność ekonomiczna*

Charles Steinmetz

1. Wstęp

Sektor małych i średnich przedsiębiorstw ma zarówno w Polsce, jak i w Niemczech fundamentalne znaczenie w gospodarce. Wynika to z dużego udziału w tworzeniu wartości dodanej oraz kreowaniu miejsc pracy. Ponadto sektor MŚP potrafi szybko reagować na zmiany popytowe oraz efektywnie wykorzystuje nisze rynkowe [Ignatiuk 2011, s. 7]. MŚP są stymulatorami rozwoju gospodarczego i społecznego, a zarazem bodźcem do pobudzania rozwoju. Stanowią najliczniejszą grupę podmiotów gospodarczych w obu krajach, co powoduje, że są przedmiotem licznych badań i analiz.

W Niemczech sektor małych i średnich przedsiębiorstw określany jest jako Mittelstand lub KMU (*kleine und mittlere Unternehmen*), dlatego w całym opracowaniu do określania przedsiębiorstw niemieckich będzie stosowane to sformułowanie.

Kondycja sektora małych i średnich przedsiębiorstw odzwierciedla poziom przedsiębiorczości całego społeczeństwa i przejawu zdrowej konkurencji [Zuzek 2013, s. 517]. Rozwój tych podmiotów zależy jednak od dostępu do kapitału, który wielokrotnie jest dla nich barierą rozwojową. Dążenie do rozwoju technologicznego i wprowadzania innowacji w tym sektorze możliwe jest pod względem ich otwartości na zmiany, natomiast pod względem sfinansowania tych inwestycji wiele przedsiębiorstw ma zamkniętą ścieżkę rozwoju. Sektor małych i średnich przedsiębiorstw nie dysponuje takim kapitałem, który w dobie globalizacji i innowacji będzie konkurencyjny na rynku światowym. Przedsiębiorstwa same nie są w stanie sprostać wymogom kosztowym i jakościowym, dlatego tak ważny jest dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania. Najprostszą formą finansowania zewnętrznego, a zarazem najbardziej wykorzystywaną przez podmioty gospodarcze jest kredyt bankowy.

W związku z tym, że polska i niemiecka gospodarka są na innych poziomach rozwoju, to celem niniejszego artykułu nie jest porównanie, lecz prezentacja na podstawie danych statystycznych dostępności i udziału kredytu bankowego w finansowaniu sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i w Niemczech.

2. Źródła danych i metody badawcze

Przeprowadzone w artykule analizy empiryczne oparte zostały na wynikach obecnie dostępnych badań sektora MŚP w Polsce zrealizowanych przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości (*Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw*

w Polsce w latach 2012–2013), informacji i opracowań statystycznych opublikowanych przez Główny Urząd Statystyczny (*Działalność przedsiębiorstw niefinansowych w 2012 r.*) oraz danych dotyczących KMU, publikowanych przez Deutsches Bundesamt. Dane odnoszące się do kredytu bankowego pochodzą z opracowań przygotowanych w Polsce przez Narodowy Bank Polski oraz Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, natomiast w Niemczech przez Kreditanstalt für Wiederaufbau.

W artykule wykorzystano metody przeglądu i analizy opisowej treści zawartych w dostępnej krajowej i zagranicznej literaturze przedmiotu oraz raportach poświęconych problematyce finansowania tego sektora. Wybrane zagadnienia zostały przedstawione w postaci graficznej i tabelarycznej.

3. Stan sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i w Niemczech

Literatura ekonomiczna wyróżnia wiele kryteriów, które identyfikują sektor małych i średnich przedsiębiorstw pod względem ilościowym i jakościowym. Unia Europejska według kryterium ilościowego wyróżnia:

- mikro – zatrudniające nie więcej niż 10 osób, których roczny obrót nie przekracza kwoty 2 mln euro lub roczny bilans nie przekracza kwoty 2 mln euro;
- małe – zatrudniające mniej niż 50 pracowników, których roczny obrót nie przekracza kwoty 10 mln euro lub roczny bilans nie przekracza kwoty 10 mln euro;
- średnie – zatrudniające mniej niż 250 pracowników, których roczny obrót nie przekracza kwoty 50 mln euro lub roczny bilans nie przekracza kwoty 43 mln euro [Hybka 2009, s. 613–614; Garscha 2014, s. 9].

W literaturze niemieckiej można znaleźć również inny podział. IfM Bonn (Institut für Mittelstandsforschung) od 1 stycznia 2002 r. dzieli KMU na dwie kategorie:

- małe przedsiębiorstwa, które zatrudniają do 9 pracowników, a których roczny obrót wynosi maksymalnie 1 mln euro;
- średnie przedsiębiorstwa, w których zatrudnienie mieści się w przedziale od 10 do 499 pracowników, natomiast roczny obrót wynosi od 1 do maksymalnie 50 mln euro [Garscha 2014, s. 10–11]¹.

Cechy jakościowe charakterystyczne dla MŚP można podzielić na cztery płaszczyzny (rys. 1):

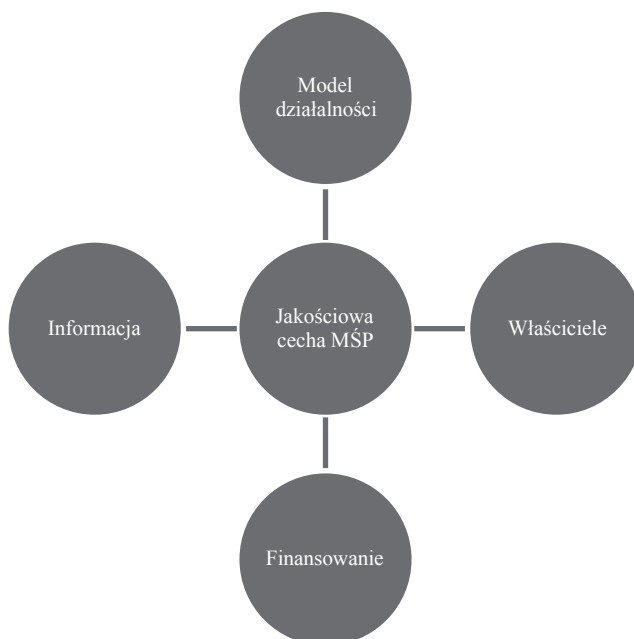
1. Model działalności – przejrzysty i w małym stopniu zdywersyfikowany model prowadzonej działalności zależny tylko od ograniczonej liczby klientów, produktów, usług czy dostawców.

2. Właściciele – mała liczba wspólników oraz tożsamość firmy z właścicielem.

3. Informacja – uproszczone formy prowadzonej księgowości wpływające na ograniczoną ilość źródeł wiedzy o przedsiębiorstwie, brak lub nieudokumentowane plany dotyczące rozwoju przedsiębiorstwa.

¹ W opracowaniu wszystkie dane prezentowane są według podziału EU.

4. Finansowanie – niski udział kapitału własnego, ograniczone możliwości finansowania zewnętrznego [Ihlau, Duscha, Gödecke 2013, s. 11].

Rys. 1. Cechy jakościowe małych i średnich przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Ihlau, Duscha, Gödecke 2013, s. 6].

Dane Głównego Urzędu Statystycznego i Statistisches Bundesamt wskazują na to, że liczebność tych przedsiębiorstw stale wzrasta – w Niemczech w 2012 r. Mittelstand stanowił 99,3% (2,2 mln) aktywnych podmiotów gospodarczych, a w Polsce zarejestrowanych było około 1,8 mln MŚP, co stanowi 99,8% wszystkich przedsiębiorstw. Polski rynek zdominowany jest przez mikroprzedsiębiorstwa, które stanowią aż 92,5% wszystkich przedsiębiorstw. Małe i średnie przedsiębiorstwa wyróżniają się nie tylko pod względem liczebności, lecz także tworzenia miejsc pracy. W Niemczech KMU zatrudniały w 2012 r. 26,4 mln pracowników, co stanowi 60% wszystkich zatrudnionych. Dla porównania, w Polsce zatrudnienie w sektorze MŚP znalazło ponad 6 mln osób, czyli 70% wszystkich posiadających zdolność zawodową. Można wyciągnąć wniosek, że tak duża liczebność podmiotów tego sektora oraz zatrudnionych pracowników świadczy o jego stabilnej pozycji w obu badanych krajach.

Istotnym aspektem funkcjonowania MŚP i KMU jest również ich wkład w tworzenie wartości dodanej w gospodarce. To głównie małe i średnie przedsiębiorstwa są stymulatorami wzrostu gospodarczego oraz bodźcem do rozwoju przedsiębiorczo-

ści. W Polsce co drugą złotówkę generują przedsiębiorstwa z sektora MŚP (48,5%), w tym największy udział w tworzeniu wartości dodanej brutto mają mikroprzedsiębiorstwa (29,7%), a małe i średnie mają odpowiednio 7,8% i 11%. W Niemczech KMU odgrywają również dużą rolę w tworzeniu wartości dodanej – 46,7% ogółem, jednak w odróżnieniu od Polski największy udział w tworzeniu PKB miały średnie przedsiębiorstwa (18,6%), natomiast mikro zaledwie 11,6% i średnie 16,7%.

4. Kredyt bankowy jako ważne źródło finansowania MŚP i KMU

Sektor MŚP i KMU ma wiele możliwości pokrycia swojego zapotrzebowania na kapitał, poczynając od finansowania wewnętrznego, aż po zewnętrzne. Środki własne, w tym zysk zatrzymany, są najczęściej wykorzystywanym źródłem regulowania działalności bieżącej i inwestycyjnej. Wynika to z niechęci tych podmiotów do uzależniania się od innych instytucji przy podejmowaniu strategicznych decyzji. Jednak aby zwiększać swoją konkurencyjność, muszą korzystać z zewnętrznych źródeł finansowania, ponieważ ich środki własne nie są wystarczające na pokrycie całości działań inwestycyjnych. Największym zainteresowaniem cieszy się klasyczny kredyt bankowy, mimo że banki oferują przedsiębiorcom z tego sektora alternatywne źródła finansowania, tj. fundusze inwestycyjne, papiery wartościowe, które wcześniej były przewidziane tylko dla dużych przedsiębiorstw.

Kredyt bankowy to umowa, w której „bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu” [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997, art. 69]. W umowie kredytu muszą być zawarte informacje dotyczące: stron umowy, kwoty i waluty kredytu, celu, na który zostanie on przydzielony, zasad i terminów spłaty kredytu, wysokości oprocentowania i warunków jego zmiany, sposobu zabezpieczenia spłaty kredytu i in. [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997, art. 69]. Kredyt bankowy dla podmiotów gospodarczych możemy podzielić ze względu na:

1. Charakter jego przeznaczenia

- obrotowy – krótko- i średnioterminowy na finansowanie bieżącej działalności gospodarczej, w tym kredyt płatniczy na regulowanie określonych zobowiązań przedsiębiorcy, oraz kredyt na rachunkach bieżących;
- inwestycyjny – średnio- i długoterminowy na sfinansowanie zakupu rzeczowych ruchomych i nieruchomości środków trwałych.

2. Okres spłaty kredytu:

- krótkoterminowy z terminem spłaty do 1 roku, w tym kredyt odnawialny na rachunku bieżącym;
- średnioterminowy z terminem spłaty od 1 roku do 3 lat;

- długoterminowy z terminem spłaty powyżej 3 lat, w tym kredyt hipoteczny z najdłuższym terminem zapadalności od 30 do 40 lat [Górski 2013, s. 152].

3. Zasady oprocentowania

- o stałym oprocentowaniu;
- o zmiennym oprocentowaniu.

4. Metodę udzielania kredytu:

- na rachunku bieżącym;
- w rachunku kredytowym.

Bank, podejmując decyzję dotyczącą udzielenia kredytu, bierze pod uwagę posiadanie zdolności kredytowej, czyli zdolności obsługi zadłużenia w całym okresie kredytowania. I. Tymoczko w swoich badaniach wskazuje na charakter współpracy przedsiębiorstwa z bankiem, zależny od informacji, na podstawie których podejmowana jest decyzja o kredytowaniu przedsiębiorstwa. Należy wyróżnić współpracę o charakterze transakcyjnym lub relacyjnym.

Transakcyjny charakter współpracy polega na przyznawaniu kredytu na podstawie ogólnodostępnych informacji pochodzących ze sprawozdań finansowych, oceny proponowanych zabezpieczeń i analizy wszelkich dostępnych informacji dotyczących kondycji ekonomicznej podmiotu [Tymoczko 2012, s. 6]. Kredyt bankowy dla sektora MŚP wiąże się z podwyższonym ryzykiem dla banków, ponieważ mają one uproszczoną metodologię opracowania sprawozdań i przez to ocena zdolności kredytowej nie jest dostateczna. Banki wskazują często na istnienie asymetrii informacji, która znacznie utrudnia decyzję o partycypacji w ryzyku związanym z daną inwestycją [Seehausen 2014, s. 147]. Źródłem informacji dla banku są dane pozyskane z analizy sprawozdań finansowych, analizy jakości aktywów i *credit scoringu*. Z tego rodzaju współpracy korzystają głównie podmioty, które posiadają kompletne sprawozdania finansowe [Tymoczko 2012, s. 6–7].

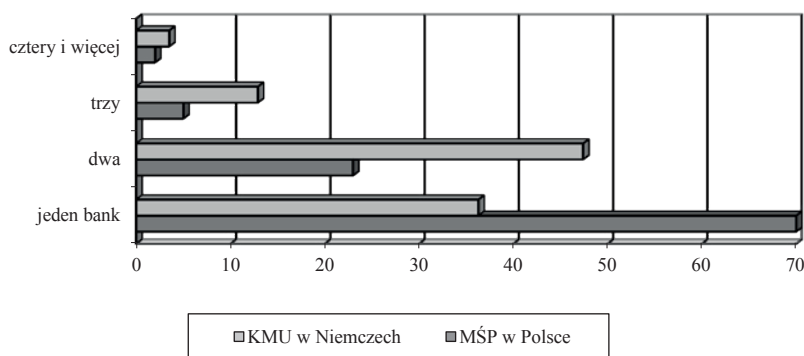
Drugim sposobem jest relacyjny charakter współpracy przedsiębiorstwa z bankiem. Polega on na gromadzeniu ilościowych i jakościowych danych o przedsiębiorstwie dzięki długoletniej intensywnej współpracy. Bank buduje partnerskie relacje z firmą, prowadząc jej rachunki bankowe, finansując inwestycje, a dzięki temu nabywa więcej informacji o jej potrzebach, w wyniku których jest w stanie zaproponować bardziej konkurencyjną ofertę (niższe oprocentowanie, niższe wymagania dotyczące zabezpieczeń kredytu) [Tymoczko 2012, s. 9–10]. W Niemczech banki współpracują z przedsiębiorcami, tworząc długoterminowe relacje na zasadzie banku macierzystego (*Hausbankprinzip*). Banki jako *Hausbank* prowadzą wiele zadań finansowych, począwszy od transakcji rozliczeniowych po udzielanie kredytu, a tym samym oferują bezpieczeństwo i stabilność kwestii finansowych. W ramach relacji *Hausbank* przedsiębiorstwa z sektora KMU mają pewny dostęp do środków finansowych. W nawiązanie współpracy powinny być zaangażowane nie tylko firmy, lecz głównie banki, ponieważ dzięki temu uda się im wyeliminować powstanie asymetrii informacji. Jednak od czasu wprowadzenia Bazylei II, dotyczącej adekwatności kapitałowej banków, współpraca relacyjna banku z przedsiębiorstwem została czę-

ściowo zmieniona. Instytucje kredytowe udzielają kredytów tylko po szczegółowym sprawdzeniu dokumentacji przedsiębiorstwa, a warunki kredytowe ustalają w zależności od jego zdolności kredytowej.

5. Znaczenie kredytu bankowego w finansowaniu MŚP

Kredyt bankowy jest najbardziej popularnym źródłem finansowania zewnętrznego dla przedsiębiorstw. Współpraca przedsiębiorstwa z bankiem jest kluczem do otrzymania kredytu dla podmiotów sektora MŚP i KMU, ponieważ banki są nieufne wobec tego sektora ze względu na jego dywersyfikację. Ponadto gospodarka kredytowa znacznie się zmieniła od czasu kryzysu finansowego. Z jednej strony na banki nakładane są wymagania i regulacje, tj. Bazylea II i III, które istotnie oddziałują na działalność kredytową kierowaną do podmiotów gospodarczych, a wręcz ją ograniczają, z drugiej zaś przedsiębiorstwa potrzebują kapitału, aby stale podnosić swoją konkurencyjność. Dlatego powstaje pytanie, czy i na jak długo współpraca MŚP i KMU z bankiem przyczyni się do zaspokojenia popytu na kredyt.

Badania przeprowadzone przez Detleva Hummela w Niemczech oraz przez I. Tymoczko w Polsce przedstawiają współpracę przedsiębiorstwa z bankiem.

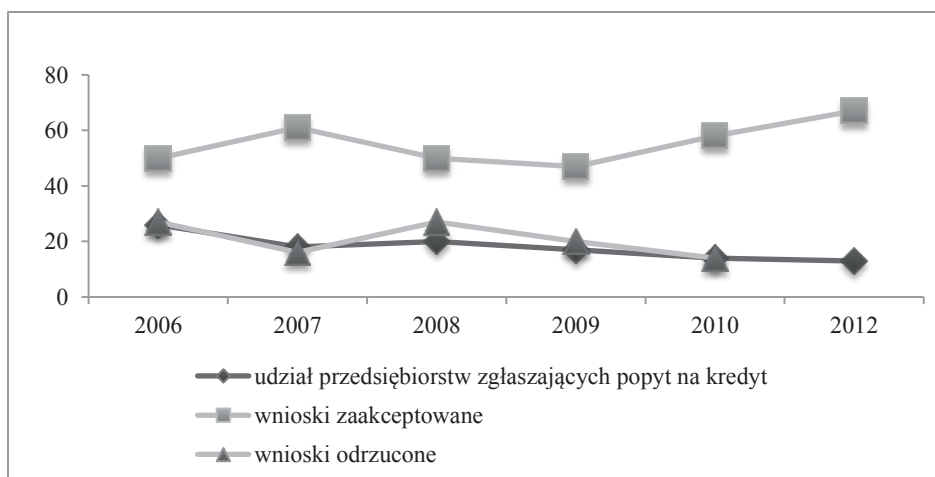
Rys. 2. Współpraca przedsiębiorstw z sektora małych i średnich przedsiębiorstw z bankiem w Polsce i w Niemczech

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP i opracowania [Hummel 2011, s. 49].

Jak wynika z danych zaprezentowanych przez NBP, przedsiębiorstwa z sektora MŚP zdecydowanie częściej decydują się na współpracę z jednym bankiem. Natomiast wraz ze wzrostem wielkości przedsiębiorstwa rośnie zainteresowanie korzystaniem z usług większej liczby instytucji kredytowych. MŚP w Polsce w około 70% realizowało swoje potrzeby kredytowe w jednym banku. Ma to uzasadnienie w przeważającej ilości mikroprzedsiębiorstw w sektorze MŚP (1719,187 tys.). 20% firm deklarowało współpracę z dwoma bankami, a około 9% pozostałych ko-

rzystało z większej liczby instytucji kredytowych. W Niemczech co trzecie przedsiębiorstwo współpracowało tylko z jednym bankiem, prawie połowa firm nawiązała współpracę z dwoma bankami, a około 16,5% przyznawało się do kooperacji z trzema lub więcej instytucjami kredytowymi. Wynika z tego, że im większe przedsiębiorstwo, tym większa możliwość uzyskania kredytów w kilku bankach. Najtrudniejszą pozycję mają mikroprzedsiębiorstwa, które chcąc w przyszłości uzyskać kredyt, powinny nawiązać ścisłą współpracę przynajmniej z jednym bankiem, który będzie miał dostateczne informacje o kondycji przedsiębiorstwa, a tym samym większe do niego zaufanie [Hummel 2011, s. 49–50].

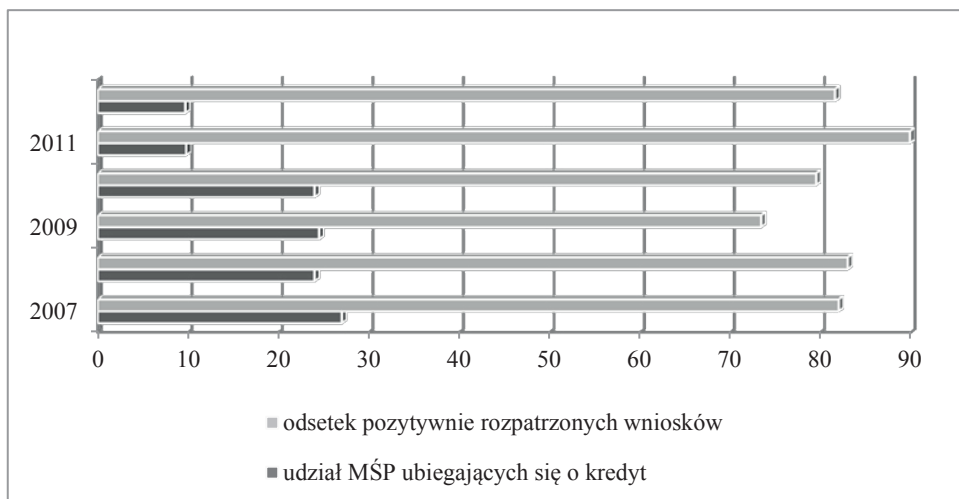
W obliczu kryzysu finansowego i utraty zaufania do instytucji kredytowych Kreditanstalt für Wiederaufbau oraz Narodowy Bank Polski przeprowadziły badania dotyczące kondycji sektora przedsiębiorstw, uwzględniając popyt na kredyt jako źródło finansowania inwestycji.

Rys. 3. Popyt na kredyt w Niemczech w latach 2006–2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie KfW-Mittelstandpanel 2005–2013.

Analizując wykres, można zaobserwować tendencję spadkową w liczbie KMU, które zgłaszały zapotrzebowanie na kredyt w badanym okresie. W porównaniu z okresem sprzed kryzysu zgłaszany popyt na produkt kredytowy spadł aż o 13 pp. Ta sytuacja jest silnie skorelowana z decyzjami na światowych rynkach finansowych dotyczącymi ograniczenia akcji kredytowej. Jednakże należy zauważyć, że od 2009 r. stale wzrasta dostępność kredytów dla KMU. Z badań KfW wynika, że w 2012 r. prawie 70% wniosków o przyznanie kredytu zostało zaakceptowanych, a zaledwie 14% odrzuconych. Z powyższego wynika również, że przedsiębiorstwa realnie oceniały swoją sytuację finansową i same wykazywały zniechęcenie do zadłużania się w niepewnej sytuacji gospodarczej.

Rys. 4. Popyt na kredyt w Polsce w latach 2007–2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych NBP (styczeń 2013).

W Polsce sytuacja kształtuje się podobnie jak w Niemczech. Większość firm deklarowała, że nie aplikowała o kredyt. W latach 2010–2012 udział MŚP ubiegających się o kredyt spadł z 24% do poniżej 10%. Równolegle dostępność kredytu pozostaje na porównywalnym poziomie, jednak w 2012 r. kredyt otrzymało 83,6% wnioskujących, wobec 89,9% zaakceptowanych wniosków w 2011 r. Największym powodem odmów w 2012 r. był brak zdolności kredytowej, a rzadko brak odpowiednich zabezpieczeń.

Ważnym miernikiem obrazującym udział kredytu bankowego w finansowaniu MŚP i KMU jest analiza struktury finansowania inwestycji. Rozwój wynikający z wprowadzania innowacji możliwy jest w przypadku zaangażowania odpowiedniej ilości kapitału.

Tabela 1. Struktura finansowania inwestycji przez małe i średnie przedsiębiorstwa w Niemczech w latach 2008–2012

Źródła finansowania inwestycji	Lata				
	2008	2009	2010	2011	2012
Środki własne	48%	50%	48%	54%	53%
Kredyt bankowy	32%	30%	31%	29%	28%
Dotacje	12%	13%	13%	11%	14%
Inne	8%	6%	8%	6%	5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie KfW-Mittelstandspanel 2008–2013.

Tabela 2. Struktura finansowania inwestycji przez małe i średnie przedsiębiorstwa w Polsce w latach 2008–2012

Źródła finansowania inwestycji	Lata				
	2008	2009	2010	2011	2012
Środki własne	71,4%	64,8%	65%	63,4%	65%
Kredyt bankowy	12,8%	18,5%	17%	17,5%	18,7%
Dotacje/fundusze unijne	2,5%	3,3%	3%	3,6%	3%
Inne	13,3%	13,4%	15%	15,5%	13,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych zawartych w raportach PARP 2009–2013.

W badanym okresie zarówno przedsiębiorstwa z Niemiec, jak i z Polski jako podstawowe źródło finansowania inwestycji traktują środki własne. Jednak wnikliwie porównując oba kraje, należy zauważyć, że w analizowanym okresie w Polsce zaangażowanie środków własnych spada na korzyść finansowania inwestycji kredytem bankowym. W Niemczech obserwujemy odwrotną sytuację, ponieważ w 2012 r. w porównaniu z 2008 r., gdy kryzys osiągnął swoje apogeum, wykorzystanie kredytu bankowego do finansowania inwestycji spadło o 4 pp. Sytuacja ta jest silnie skorelowana z wyższymi wymogami zabezpieczeń kapitałowych oraz z dużym udziałem kredytów zagrożonych [Kipp 2014, s. 2].

6. Zakończenie

Sektor małych i średnich przedsiębiorstw odgrywa znaczącą rolę ze względu na aktywność we wszystkich segmentach gospodarki, jak również udział w generowaniu wartości dodanej. Istotne jest zatem zapewnienie dostępu do kapitału umożliwiającego poprawę konkurencyjności i ekspansję na inne rynki. Zapewnienie płynności i ciągłości finansowania MŚP oraz jego źródeł powinno w przyszłości pozwolić na osiągnięcie dodatnich stop zwrotu z realizowanych inwestycji, które w dużej mierze decydują o długookresowej przewadze konkurencyjnej [Waga 2014, s. 46].

Przeprowadzona analiza pokazała, że głównym źródłem finansowania inwestycji są środki własne, co skutkuje spadkiem popytu na kredyt bankowy. Niechęć do finansowania inwestycji za pomocą kredytu bankowego wynika z zaostrzonej polityki banku wobec małych i średnich przedsiębiorstw. Banki po kryzysie finansowym zwiększyły wielkość wymaganych zabezpieczeń oraz wysokość prowizji niezależnie od długości współpracy z przedsiębiorstwem. Banki, podejmując obecnie decyzję kredytową, biorą pod uwagę głównie sprawozdanie finansowe lub *credit scoring*. Z drugiej strony udział pozytywnie rozpatrzonych wniosków świadczy o przychylniej polityce banku w finansowaniu inwestycji MŚP. Banki starają się dostosowywać swoją ofertę dla tego sektora, dlatego wykazują zainteresowanie nawiązaniem dłuższej współpracy z podmiotem gospodarczym.

Literatura

- Garscha A., 2014, *KMU in Deutschland, Eine Betrachtung der Förderung der Eigenkapitalfinanzierung*, Igel Verlag RWS, Hamburg.
- Górski M., 2013, *Rynkowy system finansowy*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Hummel D., 2011, *Mittelstands- und Innovationsfinanzierung in Deutschland. Ergebnisse und Hintergründe einer bundesweiten Unternehmensbefragung*, Universitätsverlag Potsdam, Potsdam.
- Hybka M., 2009, *Rola sektora małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce Niemiec i Francji*, [w:] *Uwarunkowania rynkowe rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw, MIKROFIRMA 2009*, red. A. Bielawska, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Ignatiuk S., 2011, *Konkurencyjność przedsiębiorstw z sektora MSP na rynku polskim*, „Economy and Management”, s. 7–18.
- Ihlau S., Duscha H., Gödecke S., 2013, *Besonderheiten bei der Bewertung von KMU. Planungsplausibilisierung, Steuern, Kapitalisierung*, Springer Gabler, Wiesbaden.
- Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w IV kw. 2012 oraz prognoz koniunktury na I kw. 2013 roku*, NBP, styczeń 2013.
- Kipp V., 2014, *Aktuelle Entwicklungen in der Finanzierung mittelständischer Unternehmen*, MA Akademie Verlags- und Druck-Gesellschaft mbH, Essen.
- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2011–2012*, PARP, Warszawa 2013.
- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2012–2013*, PARP, Warszawa 2014.
- Schwartz M., 2014, *Wie viel Kredit darf's sein? Kreditnachfrage für Investitionen im Mittelstand vor – nach – in der Krise*, „KfW Economic Research”, Mai.
- Schwartz M., 2012, *Starke Performance – Höhere Risiken, KfW-Mittelstandspanel 2012*, „KfW Economic Research”.
- Seehausen S., 2014, *Kapitalstrukturentscheidungen in kleinen und mittleren Unternehmen*, Eul Verlag, Berlin.
- Tymoczko I., 2012, *Charakter współpracy przedsiębiorstwa z bankiem a warunki cenowe kredytu bankowego. Analiza ekonometryczna na podstawie modelu logitowego*, „Materiały i Studia”, z. 268, NBP, Warszawa.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, DzU 2015, poz. 128.
- Waga M., 2014, *Źródła finansowania działalności MSP w kontekście ich sytuacji finansowej*, Studia BAS, nr 1 (37), s. 27–28.
- Zuzek D., 2013, *Źródła finansowania rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce i Unii Europejskiej*, „Zarządzanie i Finanse”, t. 11, nr 1, cz. 3, s. 517–528.
- https://www.destatis.de/DE/ZahlenFakten/GesamtwirtschaftUmwelt/UnternehmenHandwerk/Kleine-MittlereUnternehmenMittelstand/Aktuell_.html